Valiokunnan lausunto LiVL 39/2018 vp– HE 253/2018 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle kansallisen turvallisuuden huomioon ottamista alueiden käytössä ja kiinteistönomistuksissa koskevaksi lainsäädännöksi

Puolustusvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle kansallisen turvallisuuden huomioon ottamista alueiden käytössä ja kiinteistönomistuksissa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 253/2018 vp): Asia on saapunut liikenne- ja viestintävaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava puolustusvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- hallitussihteeri Perttu Wasenius, puolustusministeriö
- liikenneneuvos Pyry Takala, liikenne- ja viestintäministeriö
- lainsäädäntöneuvos Johannes Heikkonen, oikeusministeriö
- johtava asiantuntija Tapio Tourula, Liikenne- ja viestintävirasto
- yksikönpäällikkö Jaakko Knuutila, Väylävirasto

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Asiantuntijakuulemisen mukaan ehdotettu laki eräiden kiinteistöhankintojen luvanvaraisuudesta, jäljempänä lupalaki, mahdollistaa ulkomaalaisten tekemien kauppojen ja laki valtion etuostooikeudesta eräillä alueilla taas strategisten alueiden lähellä tapahtuvien kauppojen seurannan ja tarvittaessa niihin puuttumisen. Lailla kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi, jäljempänä lunastuslailla, voidaan paikata edellä mainittujen lakien mahdollisia aukkoja. Lait on näin ollen valmisteltu kokonaisuudeksi, ja ne täydentävät keinovalikoimassa toisiaan. Valiokunta pitää valmisteltua kokonaisuutta hyvänä, mutta kiinnittää samalla huomiota siihen, että sääntelyn haasteena on järjestelmän aukottomuus. Valiokunta pitää sääntelyä tarpeellisena ja toteaa, että toteutusta on seurattava ja mahdollisiin järjestelmän aukkoihin tulee jatkossa puuttua välittömästi Suomen kansallisten etujen ja turvallisuuden turvaamiseksi.

Valmis
5.0

Liikenne- ja viestintäpalvelut

Valiokunta pitää hyvänä hallituksen esityksen mukaista tavoitetta parantaa viranomaisten välistä tilannekuvaa ja kiinteistökauppoja koskevaa seurantaa. Tilannekuvan rakentamiseksi tarvitaan asiantuntijakuulemisen mukaan hallinnonalojen välistä yhteistyötä. Kaikilla hallinnonaloilla ei ole mahdollisuutta seurata strategisesti tärkeiden kohteiden lähistöllä tehtäviä kiinteistökauppoja. Tämän vuoksi on hyvä, että omistusmuutoksia on tarkoitus seurata keskitetysti.

Valiokunta pitää ehdotuksia tarpeellisina, koska niillä luodaan viranomaisille uusia keinoja turvata yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja tapauksissa, jotka liittyvät varsinkin kiinteistökauppoihin. Liikenne- ja viestintäverkot ovat osa kansallisen turvallisuuden kokonaisuutta, ja erityisesti viranomaisverkon toiminta on pystyttävä turvaamaan. Kauppamerenkulun väylien kriittiset kohdat ovat myös tärkeitä huoltovarmuuskohteita. Väylien suunnittelussa huomioidaan nykyäänkin Puolustusvoimien tarpeet ja tarpeen mukaan esimerkiksi Rajavartiolaitos ja energiayhtiöt. Valiokunnan näkemyksen mukaan viranomaisten vuorovaikutus on tärkeää väylien suunnittelussa ja kiinteistöjen omistussuhteiden muuttuessa.

Maankäyttö- ja rakennuslaki. Maankäyttö- ja rakennuslain uusi esitetty muotoilu tukee kansallista turvallisuutta osana liikennejärjestelmän kehittämistä, sillä alueiden käytöllä on tiivis vuorovaikutus liikenneväylien ja koko liikennejärjestelmän kehittämiseen. Kirjaus huoltovarmuuden kehittämistarpeiden turvaamisesta ja niiden toimintamahdollisuuksien varmistamisesta kaavoituksessa puolestaan koskee muun muassa viestintäverkkoja.

Valiokunta pitää hyvänä, että Liikenne- ja viestintäviraston käsityksen mukaan huoltovarmuuden määrittelyn perusteella ehdotettu lainmuutos mahdollistaa liikenne- ja viestintäalan näkökulman huomioimisen maankäytön ja alueiden suunnittelussa. Liikenne- ja viestintäpalvelut ovat merkittävä edellytys väestön toimeentulolle (mm. työssäkäyntiliikenne), maan talouselämälle (teollisuuden ja kaupan kuljetukset ja jakeluliikenne) sekä infrastruktuurille (liikenne- ja viestintäverkot).

Valiokunta katsoo, että lainvalmistelussa tulee vielä arvioida tarve laajentaa lain 33 §:n 1 momentin soveltamisala koskemaan myös huoltovarmuuden kannalta merkittäviä alueita, jolloin maakuntakaavoihin olisi mahdollista sisällyttää ehdollinen rakentamisrajoitus alueille, joita pidetään huoltovarmuuden kannalta merkittävinä. Lain 33 §:n 1 momentin soveltamisalan laajentaminen koskemaan myös huoltovarmuuden kannalta merkittäviä alueita tukisi ehdotetun 4 a §:n tavoitteita. Osin huoltovarmuuden kannalta merkittävät alueet voidaan katsoa jo sisältyvän voimassa olevan lain 33 §:n soveltamisalaan, kun soveltamisala sisältää liikenteen tai teknisen huollon verkostoja tai niitä varten osoitetut alueet.

Valiokunta pitää hyvänä, että ehdotettu pykälä kattaa asiantuntijakuulemisen mukaan myös liikenteen tai teknisen huollon verkostot tai niitä varten osoitetut alueet, vaikka tämä ei perustelutekstistä selkeästi erikseen ilmene.

Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta kansallisen turvallisuuden varmistamiseksi. Esitetyn lain 1 §:n mukaan lakia sovelletaan kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastukseen maanpuolustuksen, alueellisen koskemattomuuden, valtion johtamisen,

rajaturvallisuuden, rajavalvonnan, huoltovarmuuden ja yhteiskunnan kannalta välttämättömän infrastruktuurin toiminnan varmistamisen tai muun näihin rinnastettavissa olevan yhteiskunnallisen edun turvaamiseksi.

Luetellut osa-alueet poikkeavat maankäyttö- ja rakennuslain ehdotetun 4 a §:n listauksesta. Asiantuntijakuulemisessa valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että esityksestä ei ilmene, miksi mainitun 4 a §:n ja tämän lain soveltamisala poikkeavat toisistaan. Kansallinen turvallisuus on molemmissa tavoitteena. Liikenne ja viestintävaliokunta esittää puolustusvaliokunnan harkittavaksi lunastuslain 1 §:n mukaista soveltamisalaa käytettäväksi myös maankäyttö- ja rakennuslain yhteydessä.

Laki eräiden kiinteistöhankintojen luvanvaraisuudesta. Lupalaissa käytännössä säädetään EU:n ulkopuolisen yhteisön tai kansalaisen oikeuksista hankkia kiinteistö omistukseensa Suomesta ja tähän liittyvästä menettelystä. Lupa haetaan puolustusministeriöltä, ja se myöntää luvan, ellei hankinnan arvioida vaikeuttavan maanpuolustuksen järjestämistä, alueellisen koskemattomuuden valvontaa ja turvaamista eikä rajavalvonnan, rajaturvallisuuden tai huoltovarmuuden varmistamista.

Liikenne- ja viestintävirasto on asiantuntijakuulemisessa arvioinut, että tätä lainsäädäntöä voitaisiin soveltaa myös kriittisimmän liikenne- ja viestintäinfrastruktuurin osalta. Valiokunta pitää esitystä myös tämän lakiehdotuksen osalta kannatettavana. On kuitenkin tärkeää, ettei kyseisellä lailla vaikeuteta tarpeettomasti investointeja ulkomailta, vaan lupaprosessi pyritään hoitamaan joustavasti.

Lunastuksen kohteena olevat kiinteistöt

Valiokunta pitää tärkeänä, että nyt säädettävän kokonaisuuden seurauksena ulkopuolisten ei tule voida selvittää maa- ja muita alueita, joita säännökset koskevat. Niin sanottu turva-alue on nyt määritelty määrättyinä metreinä, mutta on syytä jatkossa tarkastella määritelmää esimerkiksi häirintätekniikoiden kehityksen myötä.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että kansallisen turvallisuuden määritelmää on myös syytä harkita tarkkaan jatkossa. Siten on myös syytä seurata, onko muiden sektoreiden kuin puolustuksen osalta syytä harkita vastaavanlaista lainsäädäntöä. Huoltovarmuuden ja kansallisen turvallisuuden piiriin voivat kuulua esimerkiksi pohjavedet tai muut sellaiset välttämättömät hyödykkeet, jotka joko pilaantumisen tai muiden toimenpiteiden johdosta käyvät riittämättömiksi.

Bulvaanit

Asiantuntijakuulemisessa esitettiin huoli bulvaaneista. Bulvaanien avulla tehtyjä kiinteistön kauppoja on mahdotonta todentaa täysin aukottomasti. Saadun selvityksen mukaan asia on pyritty ottamaan huomioon esityksessä, vaikka siinä ei olekaan nimenomaista säännöstä bulvaanitoiminnasta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan erilaisiin keinotekoisiin järjestelyihin on mahdollista puuttua lupalain soveltamisalasäännöksen kautta. Muita lakiehdotuksiahan koko bulvaanikysymys ei koske, koska niissä ostajan henkilö tai tausta ei vaikuta lakien soveltamiseen.

Lupalain soveltamissäännöksessä säädetään, että myös sellainen ostaja, joka on ketjuttanut tai muuten piilottanut vaikutusvaltaansa ostajayhteisössä välttääkseen pääsäännön soveltamista, tulee luvanvaraisuuden piiriin. Edellytyksenä on, että 1/10:n osakeomistusta vastaava tosiasiallinen vaikutusvalta yhteisössä on jotain kautta olemassa. Tällä ei voida puuttua esimerkiksi siihen, että yksityishenkilöä käytetään muodollisena välikätenä kaupassa, mutta sellaisiin tapauksiin voidaan puolestaan puuttua muiden keinojen kautta, kuten etuosto ja lunastus.

Valiokunta ehdottaa puolustusvaliokunnan harkittavaksi, tuleeko esityksessä säätää nimenomaisesti tilanteista, joissa on ilmeistä, että kiinteistön kauppa on lain säännösten kiertämistarkoituksessa tehty käytännössä jonkun toisen lukuun.

EU-sääntöjen mukaisuus

Asiantuntijakuulemisessa oikeusministeriö on katsonut, että lakiehdotuksen EU-lainsäädännön mukaisuus on selvitettävä riittävän luotettavasti eduskuntakäsittelyn yhteydessä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Liikenne- ja viestintävaliokunta esittää,

että puolustusvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 17.1.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Ari Jalonen sin
varapuheenjohtaja Markku Pakkanen kesk
jäsen Olavi Ala-Nissilä kesk
jäsen Jyrki Kasvi vihr
jäsen Suna Kymäläinen sd
jäsen Mia Laiho kok
jäsen Eeva-Maria Maijala kesk
jäsen Jani Mäkelä ps
jäsen Jari Ronkainen ps
jäsen Satu Taavitsainen sd
jäsen Katja Taimela sd
jäsen Ari Torniainen kesk
jäsen Sofia Vikman kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Juha Perttula